3) Christine Cathrine (Lauritsdatter) Undal, født i Christianssand 29 Juli 1664.
4) Anna (Lauritsdatter) Undal, født i Christianssand c. 1666.
5) Andreas (Anders) Lauritssøn Undal, født i Christanssand c. 1668; Stiftamtmand i Bergen.
6) Christian Fredrik (Lauritssøn) Undal, født i Christianssand c. 1670, Commandeurcapitaine i Marinen.
7) Ulrik Fredrik (Lauritssøn) Undal, født i Christianssand c. 1672; Postmester i Christianssand.

Vogn Vognsøn til Stenshede.

Af K. C. Rockstroh

Der var ikke særlig mange af den danske Adel, der fulgte Christian den fjerde i Krigen i Tyskland 1625—27, om end Antallet i Virkeligheden er større end hidtil antaget. Aarsagen til den forholdsvis ringe Deltagelse i Kongens Færd ligger dog ikke i, at den danske Adel var bleven ukrigersk eller i det Hele taget var bange for at sætte Livet i Vove; thi vor egen Krigshistorie i dette Tidsrum viser, at Adelen i stor Udstrækning var rede til at ofre baade Gods og Blod for Fædrelandets Skyld; og Antallet af unge Adelsmænd, der i fremmede Hære søgte krigersk Uddannelse og Afløb for det overstrømmende Ungdomsmod, var forholdsvis stort i den første Fjerdedel af det 17. Aarhundrede. Endnu under Christian den fjerdes Krig i Tyskland havde Kampene ikke helt mistet det ridderlig-romantiske Præg, der saa stærkt maatte tiltale Ungdommen, og man kunde endnu se Eksempler paa, at Modstandere, naar Kampen var endt, vekslede Haandslag og drak hinanden til, for næste Dag atter at bekæmpe hinanden paa Liv og Død.

Grundene til den danske Adels forholdsvis ringe Deltagelse i den nævnte Krig vare vel dels, at Krigen ikke gjaldt Arvefjenden: Sverrig, dels at Christian den fjerdes personlige Egenskaber ikke gjorde ham til nogen behagelig Krigsherre. Kongen

yndede ikke den danske Adel, og han var desuden saa overbevist om sin egen Dygtighed paa alle Omraader, at han blev over alle Grændser fordringsfuld og utaalelig overfor andre. Overfor de mange høje tyske Officerer, hvoriblandt ikke faa af fyrstelig Herkomst, var han nødt til nogenledes at beherske sig; men overfor sine egne Undersaatter paalagde han sig ingen som helst Tvang, stillede de største Fordringer og betragtede det som en Selvfølge, at denne Del af hans undergivne maatte finde sig i alt af ham. Derfor var der vistnok kun faa, der nærede virkelig Hengivenhed for Christian den fjerde og af den Grund fulgte ham, om end mange beundrede ham for hans betydelige Indsigt paa forskellige Omraader, for hans Virkelyst og praktiske Sans og ikke mindst for hans Kæmpekonstitution, der kunde døje hans vældige Spise- og navnlig Drikkelag, stadig efterfulgte af højt Spil, og som tillod ham at nøjes med et Par Timers Søvn i Døgnet, selv midt i de største legemlige og sjælelige Anstrængelser.

Genstanden for nærværende lille Afhandling, Vendelboen *Vogn Vognsøn*, synes ikke at have dannet nogen Undtagelse fra, hvad der almindelig gjaldt for hans Stand med Hensyn til Kongen, og naar han desuagtet i en Aarrække og særlig under den tyske Krig tjente Christian den fjerde, var Grunden dels den, at Vogn var en ægte Krigernatur, et stort Stykke af en urolig Eventyrer, der maatte være med, hvor der var noget større paa Færde, dels den, at han næsten var henvist til at tjene sit Udkomme ved sit Sværd. Havde Forholdene været til det, vilde Vogn uden Tvivl have udviklet sig fuldt ud til en ægte Typus paa en Soldat fra Trediveaarskrigens Tid; thi som ingen anden dansk Adelsmand paa den Tid — *Henrik Holck* maaske alene undtagen — havde han alle de Anlæg til godt og ondt, som denne stærkt omvekslende Krig mere end nogen anden udviklede hos Deltagerne. Han var forvoven, foretagsom, snild i Ord og Handling, skaanselløs med Hensyn til sin egen Person, men omhyggelig med Hensyn til sine undergivnes, særlig den menige Soldats Vel. Hertil kommer, at han uden Tvivl var ødsel og rundhaandet og paa den anden Side ikke trykkedes af

smaalige Hensyn til mit og dit, men gjorde sig Fjenders og allieredes Ejendom saa nyttig som muligt.

Det maa kun beklages, at Kilderne til denne mærkelige Mands Skæbne ere næsten lige saa sparsomme som til de fleste andre enkelte Personers i denne bevægede Tid, og de ere kun lige til Nød tilstrækkelige til, at man kan danne sig et Begreb om Mandens Egenskaber.

Vogn Vognsøn er født 1594[1]) og hørte til de Vognsønner, der førte tre Morian-Hoveder i Feltet. Slægten var ældgammel, dansk Adel, men var allerede da temmelig forarmet. Forældrene vare Vogn Vognsøn til Stenshede, Volstrup Sogn i Vendsyssel, og Maren Orning. De havde foruden Vogn, der var den ældste, Sønnerne Jens og Jesper, og ligesom gamle Vogn selv i sin Tid sloge alle tre Sønner ind paa den militære Løbebane.

Om Vogns første Ungdom er intet bekendt. Han maa have nydt en ret god Undervisning, da han fører Pennen med lige saa megen Lethed som Fyndighed og Djærvhed. Da Vogn imidlertid ikke synes at kunne skrive tilstrækkelig rent tysk, om han end baade har kunnet tale og læse det, og de enkelte franske Ord, han anvender, ere radbrækkede paa det frygteligste, har han næppe gaaet i nogen lærd Skole og ejheller i sin første Ungdom rejst i Udlandet, hvilket sidste hans Forældres Kaar vel næppe heller have tilladt.

Første Gang, vi støde paa hans Navn, er 1621, da han er Løjtnant hos Hertug Joachim Ernst af Pløen[2]) ved et Kompagni til Fods, til hvilket han fik udleveret Vaaben ved Christian den fjerdes Tøjhus i Krempe[3]). Men allerede Aaret efter udnævntes han til Løjtnant til Skibs i den danske Flaade[4]).

---

[1]) Danske Atlas V, 283.

[2]) Født 1595, død 1671. Fader til Joh. Adolf af P.

[3]) Krempe Tøjhusregnskab 1621.

[4]) Sjæll. Registre XVII. S. 351. Det var i hin Tid ingenlunde sjældent, at en Officer afvekslende tjente til Lands og til Søs, og for saa vidt er der intet betænkeligt ved at antage, at vor Vogn optraadte som Sømand. Han siger ogsaa selv senere, (1627, se Side 152) at han har tjent til Skibs. Paa den anden Side er det dog ikke umuligt, at den ældre Vogn, Faderen, kan have tjent til Skibs i denne Tid, da han først døde 1635.

Hans Sømandsfærd blev dog denne Gang ikke af lang Varighed, da han atter Aaret efter, altsaa 1623, i Juni Maaned fik Patent som Kaptajn hos Christian den fjerde til hvem han skulde hverve et Kompagni paa 200 Mand. Kort Tid efter fik han udbetalt Hververpenge, og allerede den 4. August samme Aar er Kompagniet færdigt til Mønstring, saa at Vaaben kunde udleveres i Krempe to Dage efter[1]). Kompagniet bestod udelukkende af danske Folk, og forskellige Omstændigheder, der ikke nærmere skulle berøres her, gøre det sandsynligt, at de fleste af dem stammede fra de i Aaret 1615 oprettede nationale Regimenter til Fods[2]). Det kom dog endnu ikke denne Gang til Krig, og Kongen opløste derfor, efter Rigsraadets Ønske, en Del af de hvervede Afdelinger kort efter.

Vogn havde jo imidlertid flere Strænge paa sin Bue, og 1624 udnævntes han med flere andre til Skibschef for at krydse efter Sørøvere i Nordhavet udfor Bergen[3]). Men heller ikke nu blev hans Tjeneste i Søetaten lang; thi allerede i Februar 1625 fik han Bestalling som Kaptajn og Kompagnichef ved Kongens Livregiment („Leibguardia") til Fods[4]), under den bekendte Kriger Wilhelm v. Lohausen som Oberst, og den 23. Maj samme Aar fik han udleveret Ammunition i Krempe. Den Dag har han altsaa haft sit nye Kompagni samlet. Han har saaledes været iblandt dem, der først fik Udnævnelse og Patent, da Christian den fjerde begyndte Rustningerne for Krigen i Tyskland.

Allerede den 30. Juni samme Aar fik Vogn Patent som „Major over fire Kompagnier" af samme Regiment; der gjordes Afregning med ham som Kaptajn, og Kompagniet gik over til

---

[1]) Krempe Tøjhusregnskab 1623. Bestallinger og Reverser, Christian IV. Kompagniet skulde opstilles i Hertugdømmerne.

[2]) Disse vare nemlig blevne omordnede 1621—22, og herved var en stor Del af det udtjente Mandskab bleven hvervet til de Afdelinger, som Christian den fjerde ved den Tid opstillede i Hertugdømmerne.

[3]) Sjæll. Registre XVII. S. 379. Se ogsaa Lind: Christian IV og hans Mænd, S. 222—23.

[4]) Bestallinger og Reverser, Christian IV. 1625 $^{21}/_{2}$. Den Skibskaptajn Henrik Hess, som omtales hos Lind, anf. Skrift S. 242, nævnes hyppig i Sager vedrørende den tyske Krig 1625—27, saaledes i Regnskaberne for Envold Kruses Regiment, hvorved Hess var Kompagnichef.

Kaptajn Daniel Knorr, Vogns tidligere Løjtnant. Regimentet var en Tid lang paa 20 Kompagnier, og foruden Vogn var der endnu to Majorer derved. Det bestod overvejende af danske Folk, dels hvervede, dels ligefrem udtagne af de nationale Regimenter, og blandt Officererne vare ikke faa Danske.

I Forsommeren 1625, altsaa straks efter Regimentets Oprettelse, rykkede Christian den fjerde og hans Hær ind i den nedersachsiske Kreds indtil Hameln, hvor Kongen opholdt sig indtil nogle Dage efter det skæbnesvangre Fald med Hesten ned fra Fæstningsvolden[1]). Livregimentet fulgte ham ind i Hameln. Da Hæren og Kongen med den trak sig tilbage bag Floden Aller, omkring Fæstningen Verden, kom Vogn Vognsøn til at staa paa egne Ben, idet han med sine 4 Kompagnier af Regimentet, omtrent fra midt i August, efterlodes i den lille lyneborgske Fæstning Neustadt ved Leine, omtrent 3 Mil fra Staden Hannover og et godt Stykke foran Hærens Front.

Det er et godt Bevis for den Tillid, man ved Christian den fjerdes Generalstab nærede til Vogn, at man, paa en Tid, da selv dygtige og erfarne Krigere havde tabt Hovedet, betroede ham Kommandoen paa et saa udsat Punkt. Tillys Hær nærmede sig skændende og brændende, baade fra syd og fra sydvest, og andre Fæstningskommandanter opgave at forsvare de dem betroede, halvt forfaldne Fæstninger. Fra sydøst nærmede Wallenstein sig, og allerede en Uge efter, at Vogn var rykket ind i Neustadt, stode Afdelinger af Tillys Hær 4 Mil bag ved (nord for) Vogns Post, foran den stærke Fæstning Nienburg, som Tilly angreb af al Kraft. Efter omtrent tre Ugers Belejring, og efter at Tilly havde lidt store Tab, maatte han opgive Belejringen og trække sig tilbage.

Til yderligere Oplysning m. H. t. Vogn Vognsøns Forhold skal anføres, at Hertugen af Brunsvig-Lyneborg helst vilde holde sig neutral og havde befalet sin Amtmand i Neustadt,

---

[1]) Med stort Maadehold siger Opel i sit bekendte Værk „Der niedersächsisch-dänische Krieg“ II, 279, at Kongen ved denne Lejlighed var „— vielleicht seiner besten Kräfte nicht mächtig“. En anden Beretning erklærer rent ud, at Kongen var „fuld“.

Stier, ikke at tage Besætning ind i Fæstningen, ligegyldig fra hvad Hær det var. Den 11. August var det imidlertid lykkedes en af Christian IV.s Ryttergeneraler at faa fat i Amtmanden, der nu blev tvungen til at lade Neustadt tage dansk Besætning, men kun 200 Mand, der skulde skaffes Forplejning fra selve Hæren. Faa Dage efter skønnede Hertug Johan Ernst af Sachsen, ligeledes General hos Christian IV., det dog nødvendigt at lægge 800 Mand („eine Majorschaft und 4 Fenleins") ind, og dette var da sket[1]).

Vogns første Brev fra Neustadt d. $^{18}/_{8}$[2]) er stilet til Hertugen og lyder:

E. F. Gn. thue ich in Vnterthänigkeit berichten, das vff Deroselben gnedigen Beuelich ich mich mit dem Volck alhier *einquartirt;* vndt befindet sich nicht allein alhier an den Wällen vndt Thoren großer Gebrechen, sondern auch an Kraudt: Loth: *Munition* vndt Prouiant großer Mangell (hertil har Vogn egenhændig føjet i Marginen: die Bröcken müßen notwendigh gemagt werden, im gleicken die Stackcaden. It sigt zehr also auß — das zu beklagen ist — das man der Ort so hat forsymit [versäumt?] laßen). Alß ist an E. F. Gn. mein vnterthänig Bitten, Sie wollen mich schrifftlichen *informiren* laßen, weßen ich mich in einen vndt andern vorhalten solt, damit vff E. F. Gn. gewißen *Ordinantz* ich mich darnach zu *reguliren* vndt kein Vnheill erfolgen möchte.

Dieß E. F. Gn. der Pflicht nach ich vnterthänig hab berichten wollen. *Signatum* Newstadt den 18. *Augustj* A° 1625.

E. Fürstl: Gn: unterthäniger gehorsamber
Wogen Wogenßönner[3]) mp.

Man faar af Brevet det Indtryk, at der allerede da har været Stridigheder med de civile Myndigheder, da Vogn ønsker sig en „gewißen Ordinantz", for eventuelt bag efter at kunne dække sig med den. Han synes dog ikke at have faaet nogen, og naar der ses hen til Hærens prekære Forhold i denne Tid, er dette let forstaaeligt. At Vogn paa sin Vis har klaret Vanskelighederne uden Ordinans, viser det følgende.

Resten af August har han været travlt beskæftiget med

---

[1]) Christian IV. Indkomne Breve, ordnede efter Afsenderen. Skrivelser fra Hertug Johan Ernst $^{13}/_{8}$ og $^{14}/_{8}$ 1625 (Datering i gammel Stil er her som overalt bibeholdt).

[2]) Vedlagt Skrivelse af $^{20}/_{8}$ fra Hertug Joh. Ernst til Kongen.

[3]) Saavel dette som de følgende tyske Breve har Vogn ladet renskrive af en Skriver — sandsynligvis af en Kvartermester.

Foretagender mod Fjenden, med at styrke Fæstningens Modstandsevne ved at lade sine Folk arbejde paa Volde og Grave, ved at lade rydde i det nærmeste Terræn og ikke mindst ved at sørge for en rigelig Proviantering. Han har rigtig været i sit Es i denne Tid, været opfyldt af Bevidstheden om at staa paa egne Ben paa en udsat Post og næsten uindskrænket Herre over Neustadt med Omegn, saa langt det var ham muligt at gøre sin Myndighed gældende. Man mærker intet til, enten at Ansvaret trykkede ham, eller at han nærede Frygt m. H. t. Fjenden, der omgav ham paa alle Sider.

Nedenstaaende Skrivelse[1]) til Hertug Johan Ernst af 31. August afmaler ret godt Tilstanden hos ham og fortjener saa meget mere Paaagtning, som Breve fra Danske paa Krigsskuepladsen ere temmelig sjældne.

Durchleuchtiger hochgeborner Fürst, gnediger Herr. E. F. G. Schreyben habe ich vnterthenig mit gebührender *reverentz* empfangen, vnd soll E. F. G. ich hiermitt in Vnterthanigkeit zur Andtwort nicht vorenthaltten, das ich wegen Holung des Feinds *munition* ein Kundtschaffter außgeschicket, derßelbe ist aber annoch nicht wiederumb zurück gelangett. Ob nun woll die Ambtleutte alhie etzliche, so Wege vnd Stege gewust (wie von ihnen begehret) hatte außschicken konnen, hatt sich doch keiner in diesem sowoll in anderm bequemen wollen. Vnd da ich nun abermhal einen andern wollte außmachen, fürchte ich doch, eß nunmher zu spätte sein wirdt.

E. F. G. soll ich gleichfals vnterthenig vnberichtet nicht laßen, das die gecommendirte Officierere [!] vnd Soldaten, so nacher der Pfaffenburg verordnet geweßen, vor gestriges Tages mitt etzliche Gefangen, wie E. F. G. nunmher vielleichte bekandt, alhie angelanget, vndt habe vernommen, das in die 500., mitt die zerstrewten vnd annoch gefangene, auff der Feinde Seitte sollen geplieben sein.

Eß heltt sich auch zu Sachßenhagen, vngefher 2. meile von hinnen, in der Grafschafft Schaumburg ein Spansche *salva guardia* in die 60. Pferde auf. Ich habe etzliche Mhall im Sinne gehabtt, dießelbe von dannen zutreiben, doch mich mitt meinen Officierere beredet, wan solches geschehe, der He[rr] Graff als dan vorgeben möchte, das eß seine Einspender geweßen; weiß derowegen nicht, wie ich mich hierinnen schicken soll.

So[n]sten streuffet der Feindt dießer Örter täglich. Ich habe ihm etzliche Mhal, wan ich *aviso* bekommen, auffgewarttet, doch kein Mhal recht ertapffen konnen. Wan aber E. F. G. 30. Draguner von die besten *musquetier*, so hier vorhanden, gnedig zu geben wollte, konte man sehen, wie man die beritten machte; alßdan man die Streuffende desto beßer erhaschen vnd auffm Dienst wartten könte.

---

[1]) Christian IV. Koncepter og indkomne Breve 1625—29, (kronologisk ordnede).

Auch seindt vor 2. Tagen zwey Cornetten[1]) zu Baße, ein kleine Meile von hinnen, durch die Leine geruckt, woruon ich doch keine Wißenschafft gehabt, vndt sollen sie sich ins Landt Lüneburg begeben haben Ob sie noch darinnen, ist mir vnbewust.

Täglich kommen dießes Orttes von des Feinds Volch gelauffen, beklagen sich sehr, geben vohr, das sie in etzliche Tagen kein Brott bekommen, vnd wegen Hungers halber außreyßen müßen, denen ich Geltt vndt Brott gegeben vnd sie damit strachs durch paßieren laßen. Eß sollen auch viele derßelben von den Pauren nach gerade nieder gehawen werden. Dießes E. F. G. mitt Empfhelung Gottes ich vnterthenig nicht habe bergen sollen.

Datum in der Vestung Neystatt, den 31. Augustj A° 1625.

E. F. G. vntertheniger gehorßamer vnd geflißner Diener
Wogen Wogenßønner mp.

Gnediger Fürst vnd Herr, ich habe etzliche Mhall sowoll bey die Herrn *Commissarien* alß Obristen Leutenant Nolden vmb Schuppen vnd Spaden, weilen die alhie hochnöttig, Anfürdrung gethan, aber biß Dato keins bekommen.

Vogns Iver i forskellige Retninger bragte ham dog efterhaanden i skarp Konflikt med de civile Myndigheder, særlig med Amtmand Stier, der stod stivt paa sine egne og sin Landsherres Rettigheder, uden at tage Hensyn til det nye Moment: Krigens Ret. Efter gentagne Chikanerier og flere Sammenstød mellem Vogn Vognsøn og Stier flygtede den sidste fra Fæstningen og klagede, først mundtlig, derefter et Par Gange skriftlig til Christian IV. Følgerne af den mundtlige Klage fremgaar af en Skrivelse af 2. September til Krigskommissarius Markvard Pentz, „vnsern großgünstigen lieben vnd werthem Freundt". Skrivelsen lyder:

Woll edler, gestrenger, ehrnuester vnd manhaffter großgunstiger Herr *Commissarius;* demßelben sein vnsere stetts bereydtwillige Dienste bevohr. Vndt geben dem He. Commissar wir samptlich hiemit gantz dienstlichen zu wißen, das vns deßen Schreyben nebenst des Ambtmans Clage alhie ist zu Handen gebracht, vnd daraus des Ambtmans (für sich, sowoll der Bürgerschafft, denen doch gantz nicht darumb bewust, wie auch nicht geclagtt wird, zu vernehmen) seinen falschlichen vnd vnwarhafftigen Bericht mitt Vordruß vornommen. Wan vns dan nicht anders besondern solches zubeantwortten gebühren will, als haben wier vnsern warhafftigen beständig: vnd gründlichen Kegenbericht hinwiedrumb ein zuschicken mitt nichten vnterlaßen sollen. Vndt soviele nun anfenglich vnd *zum ersten* wegen Vnterhalttung vnd nicht Zahlung vns Officierere vnd Soldatten anbelanget, geben wier beständiglich hiermit zu

[1]) ɔ: 2 Kompagnier Ryttere.

Andtwortt, das solches niemhals von keinem sey begehret worden, vnd konnen die Soldaten ihr gebührende *Service*[1]), zu geschweigen, das man sonsten mehr begehren woltte, nicht bekommen, vndt zehret ein jeglicher alhie für sein geldt.

Fürs ander, welches ist wegen Einholung des Korns. Ist zwar nicht ohne, das man die Bürgerschafft, weilen man außm Ambte alhie keine Bauren mechtig werden konnen, jo dazu zwingen müßen, das Korn, so auffm Velde gestanden, welches ihnen doch nicht zugehörig, einzufhüren, solches auch annoch auffm Schloße in der Scheuren in Vorrath vorhanden, sonsten man sich befürchtet, das solches der Feindt, wie an vielen nahe belegenen Örttern geschehen vnd noch teglich geschieht, einführen würde. Zum dritten. Das Ambtman geclagt, das er mitt harte Wortten wehre angegriffen worden, so ist eß warhafftig an deme, das der Ambttman, sowoll Bürgermeister vnd Rath alhie, entweder in einem oder andern sich gantz nicht wie güettlich man eß auch gesucht, wollen bequemen, da doch an vielen Örttern auffm Walle vnd sonsten auff andre Stetten bresthafftige Mängel, vnd so endlich gemachet werden müßten, gefunden worden, zu welchem Arbeyde (!) dan Pferde, Wagen, Schuppen vnd Spatten vonnötten gewest. Ob wir dan woll viellmhal bey dem Ambtman deßwegen vmb Hülffe angehaltten, haben wir doch weniger dan nichts bey ihme erhaltten, auch gantz keine Hülffe vom Ambtte bekommen konnen. Besondern die armen Soldaten haben das Beste mitt schwerem Arbeytte thuen müßen. Der Ambttman aber sich etzliche Tage wochentlich *absentieret*, vnd im Ambte auf seine Schinderey vmbher ziehet, wordurch er doch nicht seines Herrn, sondern sein eigen Vortheill sucht. Eß laßet sich gantzlichen ansehen, das der Ambtman sowoll andre, mher auff der Feinde als auf dießer Seitten, vnd fast mehrentheils Vorräthers seindt. Wan ihnen bißweilen solches wirdt zugemüthe geführet, auch der Wharheitt ehnlig, so sollen eß Schmähwörtter heißen.

Endlich ist dem Ambtman so woll auch der gantzen Bürgerschafft vnlängst ihre Gärtten vnd Lusthoue, so sie alhier vor der Vestung itziger Zeitt zum schädlichsten gehabt (wie auch der He. *Commissario* selber gesehen, vnd der Feindt bey Nachtzeitten gahr leichtlichen einen Vortheill hette auffwerffen konnen) wegk brechen zu laßen in der Güette angekündiget worden Hatt sich doch keiner daran gekheret, oder solches zu thuen gesinnet gewesen, derowegen man die Zeune endlich hatt müßen abbrinnen laßen, worüber dan der Ambtman so hefftig (weilen sein Lust Platz dardurch verstöret worden) erzürnet, das er alßo eine zusammengeflickte Clage vber vns hatt eingeschicket. Sonsten haben wir alhie also *gecommendiret*, wie wiers vorantwortten wollen, vnd soll auch hinführo an getrewlicher Auffsicht nicht mangeln. Dießes wir dem He. *Commissario* zur dienstlichen Andtwortt nicht haben vorenthaltten sollen, mitt gantz dienstfleyßiger Bitte, der He. *Commissario* wolle Ihr Königl. Maytt: vnser allerseits gnedigsten Herrn, vnsere aller sampts Vnschuldt, wie wir ihm, als ein Discreter, dem dießer Örter bekandt, hinterbringen, vnd hier auß wan eß die Gelegenheit leiden wirdt, *referiren*, dem Herrn *Commissario* seindt wir samptlich vnd ein Jeders absonders, behägliche vnd geflißene Dienste hinwiederumb zu erzeigen williger dan geflißen, vnd thuen demselben hiemitt Göttlicher *Protection* empfhelend.

Datum in Vestung Neüstatt, den 2. Septemb: A° 1625.

Des He. *Commissario* dienstwillige

Wogen Wogenßønner mp.

---

[1]) „Service" ɔ: Kvarterpenge i Stedet for Kvarter in natura, som Borgerne skulde yde.

Skrivelsen har Paaskrift med fremmed Haand: „Wogen Wogensens Verandtwortung". Vogn selv synes at have ladet Teksten ændre paa flere Steder.

Skønt Vogn i Skrivelsen til Pentz sætter sig paa den høje Hest, afviser Klagerne som uberettigede og selv retter stærke Beskyldninger mod Stier, har „vnser lieber vnd werther Freundt" næppe været tilfreds med Vogns Erklæring. Den 8. September indgav Stier skriftlig Klage over Vogn, der blandt andet havde bemægtiget sig i Byens Omegn 180 Okser, 27 unge Do., 46 „smukke" Kalve, 10 Køer, 77 Geder, 20 Hopper med Føl, 147 Faar osv. Flere Landsbyer, adelige Gaarde, Flækker, flere Kirker m. m. ere blevne udplyndrede osv. osv. Man kan ikke nægte Vogn sin Anerkendelse for den resolutte Maade, hvorpaa han har forhindret, at Besætningen kunde komme til at lide Nød for Sulevarer, og selvfølgelig var det Princip, han fulgte: hellere end at Fjenden skal tage det, tager jeg det — i sig selv rigtigt; men han burde dog herved erindre, at han var i neutralt Land og i det mindste have givet Kvittering for de beslaglagte Genstande. Et svagt Punkt for Vogn var særlig Beskyldningerne for Kirkerov; men her har han vel fulgt det samme Princip som ved Levnedsmidlerne. Selv omtaler han ikke dette Spørgsmaal i sine Gendrivelser af Klagerne. Den 12. Sept. indgav Stier en ny Klage over Vogn og den ene af dennes Kaptajner, Weyhe, (de to andre, Eberhard og Rohr, havde været elskværdige nok). Vogn havde tilføjet Stier al den „Schimpf", han paa nogen Maade har kunnet, ja endog ladet Stier og dennes „Tjenere" sætte paa „Æslet" — ride Træhesten, saa at Stier havde maattet flygte fra Byen.

I følgende Skrivelse af 22. Sept. til General Johan Phil. Fuchs von Bimbach, „meinem großgünstigen hochgeehrten Herrn vnd Freunde", har Vogn da ogsaa stemt Tonen noget ned.

Wollgeborner vnd edler Her *General* vnd Obrister. Was auff Ihr Königl: Maytt: gnedigster Beuehlig E. G. wegen Heinrich Stier vngegründeter Klag an mich geschrieben, habe neben eingelegte *Original*[1]) ich mit gebhürender *reverentz* empfangen, vnd thu mich für erst für geschehener *Communication* dienst-

[1]) Det er Stiers Klage, der endnu findes ved Vogns Skrivelse.

lichen vleißig bedancken, vnd soll E. g. zum warhafftigen vnd wollbeweißlichen Bericht itzo nicht vorhalten; soll auch alles mit gnugsahmen *documenten* hirnegst woll beweißen. Erstlich das ich von Bürgermeister vnd Rath einen Schein abgezwungen, ist falsch vnd erdichtet; erbieten sich auch deßwegen woll Kundtschafft zu geben, vnd beschweren sich viell mher aufs Höchste gedachter Rath vnd gantze Gemeine, das vnbefugter Cläger wegk gezogen vnd itz gar dies Ambt vnd Haus zum Besten gegeben; ob solches sein Pflicht vnd Eidt gemeß, stelle ich jeden redlichen Man anheimb zu *judicieren*. Das geklagte Korn, so aus dem Felde geholet sein soll, betreffende, magh woll etwas im Anfang vnd itzo bey Einquartierung der Reuttern geschehen sein, dan er allein deßen Vhrsach ist, das anfangs lauth seiner *Capitulation* die Soldaten (ehe ich alhie angekommen) auffm Wolle *logiren* müßen, worauff sie sich sonder Stroh vnd Holtz nicht behelfen können: ist bey ihme [solches] zuuorschaffen darumb angehaltten, aber gantz nichts erfolget; also die Soldaten in den bößem Wetter etzlich Korn herein geholet, vnd Hütten dauon gebawet, damit sie sich vnterhalten, biß sie aus Mitleiden von den Bürgern eingenommen; vnd kan solcher Anzhal nicht so gahr groß sein. Es ist aber in etzlichen Bürgern Heußern Korn von des He. Lande eingefhüret so auff das Hauß[1]) für diesem gebracht, vnd vielleicht dem Ambtman vnbewust, und die Zehenter nicht zu berechnen wißen, also auf die Soldatesche schieben mügen. Capitain Weyhe berichtet auch, das er niemals einig Gewalt in des Ambtmans Haußе geübet, auch nicht darein gekommen; eß sey aber in seinem *Logier* ein großer Menge Korn von Ihr Fürstl. Gn. Lande darein gebracht — mit was Füge, sey ihme vnbewust — dauon er, weil er vormeinet, die Zehens Leute solches voruntrawet zu haben, zu seiner Notturft in etwas vorbraucht. Vnd soll in Ewigkeit der Vorleumbder nicht beweißen, das er mich mit Wein, Futter vnd Mhal vnterhaltten, oder ich solches begehret, sondern viellmher wahr vnd Landt kundig, das gedachter Ambtman nicht alleine in diesem, sondern auch andern Emptern vnd Voigtteyen ein ansehenliches von *victualien* vnd Habern wie auch andre Sachen außgefürdert, die Soldaten vnd Officiers zuunterhaltten, welche doch gantz nichts, als was sie für ihr Gelt gekaufft, bekommen; ehr hat eß aber behaltten, theils mit seinen *Favoriten* getheilet vnd zu seinem Vnterhalt nach Hannober führen laßen, wie mir die Haußleute geklaget vnd noch geständig sein; welches ich ihme, wie er mit mir geßen, doch mit aller Bescheidenheit, fürgehaltten; vnd keine Vrsache zu seinem Wegk Ziehens gegeben, auch niemals des Esels gedacht, so damhals noch nicht gestanden. Kan alßo mit Warheit woll sagen, das die Ambtsdiener vbel ihr Pflicht in Acht nehmen, vnd die arme Vnterthanen deßwegen gantz vortorben vnd verlauffen. Nach seinem Abzug habe ich den Voigt zum Eßen gefürdert, in Bey seyn vieller ehrlicher Leute des Ambtmans Schreyben, auch wie die arme Vnterthanen in mein vnd der Soldaten Nahmen geschützet, fürgehalten vnd gesagt, sie sollten solches pleiben laßen, sonsten, woferne mehr Klagen komen konte, woll einer auff den Esell zu sitzen kommen, vermeine nach meinem geringen Vorstande nicht, das ich hierein zuviel gethan. Das ich ihme einigen Schimpf solte angethan haben, kan er in Ewigkeit nicht beweißen, sondern habe ihm kegen Officier vnd Soldaten, so er vnbescheiden hönisch gehaltten, theils auch gescholtten, vorthettiget vnd aufs eußerste vortretten, vnd nicht vormeinet, das er mich so ehrenrührig angreiffen vnd verleumbden sollte.

---

[1]) ɔ: paa det i Fæstningen værende hertugelige Slot.

Muß eß zwar an seinen orth stellen, doch meine Notturfft vorbehalten. Vnd kan ferner Ew. G. dadurch auch deß Ambtmans feindthäßige Gemüthe kegen nur erwuchßen unuormeldet nicht laßen, das er dieß Jhar vor der Vestung zwischen zweyen Pollwercken, aller nähest der Pforten, auff einen zimblich hangenden Hügel einen großen Lustgarten gemacht, so er nicht alleine mit einem vngewhönlichen starcken Zaune bevestiget, einen Graben auffgeworffen, mit einer Dorn Hecken darauff gesetzt, sondern zu den Gallereyen vnd schönen Laubhütten ein kostliches Lusthauß, welches seiner Höchte halber die Vestung fast *Commendirete*, gebawet. Weilen nun solch Werck zu jeder: vnd itziger Zeit der Vestung hochschädlich, alß habe ich ihme selbst vnterschiedlich ermhanet, er möchte den Gartten auff der Seith nach der Vestung eroffnen, damit kein *ambuschade* darein gemacht, hatt er solches in den Windt geschlagen, vnd kegen andre gantz spottisch gedacht, da doch andre Bürger ihre Garten, so viel weitter gestanden, niedergerißen vnd den Rest vorbrandt, die Soldaten auch den Seinigen ebenmeßig angezündet, so ich ihnen vorbotten vnd wieder löschen laßen; auch so lange gestanden, biß endlich allerhandt gefherlich *avisen* gekommen, das man nicht vmbhin können, sondern denßelbigen gleich den andern schlichten müßen. Hatte vor mein Persohn woll wünschen mogen, das solches nicht von nötten geweßen, der Ambtman auch alhie geblieben, wehre viell Vngelegenheit sowoll bey Bürgern als Ambts vntherthanen vorhuetet, vnd die *Fortification* desto beßer vorrichtet. Solches mach dem guetten Man vordrießen, ich aber wegen *Defendierung* dieses Platzes die notturfft erachtet, vnd ihme deswegen keinen Schimpff zugefüegt, auch Ih: F: G: vntertheniger Gephür solches zuuorstehen zu geben. Bitte also vnter dienstliches Vleißes E: G: wollen dießer warhafftigen Bericht nicht alleine vor Ihr Persohn Glauben beymeßen, sondern kegen Ihr Konigl: Maytt: vnterthenigst entschuldigen, vnd das mir schmertzlich fürkompt, das ich so vnschuldiger Weiße angegeben bin. Will mit Bestande außführen, das ich jeder Zeitt, ohne Rhum zu melden, mich alßo *Comportieret*, das keine Clage vber mich kommen, vnd ferner will angelegen sein laßen. Inmittelst thue E: G: ich Göttlichem Schutz vnd mich deroßelben guetten *Affection* befhelen.

Datum Nejstatt, den 22. *Septemb:* A° 1625.

E. G. dienstwilliger

Wogen Wogenßønner mp.

Sagens Udfald er i øvrigt ikke bekendt, og om Vogns Forhold i den nærmest paafølgende Tid findes desværre ingen Efterretninger. Folk med Vogn Vognsøns Handlekraft og Selvstændighed vare imidlertid temmelig sjældne, og Vogn havde opnaaet en høj Stjerne hos Hertug Johan Ernst, der selv var en ung og energisk Mand, og sandsynligvis har han holdt med Vogn. Det ses da ogsaa af spredte Meddelelser, at Vogn senere blev brugt til selvstændige Hverv.

I Slutningen af September rykkede den danske Hær igen frem mod syd, og Vogn fulgte med sine 4 Kompagnier, med

hvilke han den 26. Oktober besatte Fæstningen Stolzenau ved Weseren[1]); men Fæstningen Neustadt var for en stor Del ved hans Virksomhed bleven et fast og vel forsynet Punkt, hvis Fastholdelse senere under Krigen tillagdes stor Betydning. I Stolzenau, der laa temmelig langt bag Hærens Front, har Vogn sandsynligvis tilbragt Vinteren i Ro, ligesom de to Hære i det Hele taget, og man erfarer intet om ham.

I Foraaret 1626 deltog Livregimentet i Kampene i Altmark, mod Wallenstein. I det afgørende Slag ved Lutter, den 17. (26.) August, deltog Vogns Regiment, som nu kaldtes det „blaa" Livregiment[2]) med stor Tapperhed og blev fuldstændig oprevet. Det siges[3]), at Vogn Vognsøn blev tagen til Fange af „de Tillyske" i Aaret 1626 sammen med Fr. Rantzau. Denne sidste blev ogsaa ganske rigtig gjort til Fange ved Lutter og ført til Bokenem sammen med en Del andre Officerer, hvis Navne man kender; men Vogn findes ikke nævnt blandt disse. Det kan heller ikke med Tydelighed skønnes af Regnskaberne, om Vogn har været fangen, idet han findes beregnet med Lønning uafbrudt til Slutningen af 1627. Paa den anden Side har ganske vist en Bernt Gløysteen, „tjenendis Wogen Wogensen" faaet udbetalt til Vogn 100 Rigsdaler, medens Vogn selv den 10. Nov. 1626 har faaet „tilstillet" 200 Daler, hvorefter der allerede den 13. Dec. s. A. er bleven „leveret" ham yderligere 300 Daler[4]). Udbetalingen af disse ret betydelige Pengesummer — som i øvrigt var en Del af hans Tilgodehavende — kunde nok tyde paa, at han har maattet løskøbe sig af Fangenskabet, navnlig da de 100 Rdl. ere blevne hævede af hans „Tjener", de 200 Dl. blevne ham tilsendte. Han synes under alle Omstændigheder ikke at have opholdt sig ved Regimentet efter Slaget ved Lutter og ikke at have haft Kompagni. Regimentet blev i øvrigt i Løbet af

---

[1]) Opel: anf. Skrift II. S. 356. Major „Wogen" skal være Vogn Vognsøn.

[2]) I Modsætning til Envold Kruses Danske Regiment, „det røde Livregiment", af hvis 3000 Mand de 1200 vare Jyder, de andre Øboer og Skaaninger.

[3]) Klevenfeldts Stamtavler.

[4]) Christian IV, Regnskabssager B. Muligvis er denne Bernt G. den Bernt Gleisteen, der antoges $^1/_1$ 1649 som Ritmester ved Rostjenesten i Norge, (Danske Mag. 5. III. S. 248).

Vinteren atter forstærket med nyt Mandskab og derefter formeret i 12 Kompagnier.

I Tiden indtil den 24. Marts 1627 hører man saa intet om Vogn — han har ikke engang faaet Penge udbetalt. Den nævnte Dag fik han i Glückstadt Kongens Tilladelse til at vende tilbage til Danmark for overalt i Landet at lade de nationale Kompagnier til Fods fremstille for sig og derefter udtage hver 4. Mand af dem. Han skulde tage af de ugifte og bedst eksercerede Karle, blandt dem, som „dygtige synes at tjene her uden Riget". Desuden maatte han antage frivillige blandt de afskedigede Soldater, der fandtes ledige paa Kronens Godser, og som havde Lyst til at tjene Kongen igen. Naar han havde Styrken, der skulde være 500 Mand, samlet, skulde den føres til det kongelige Hovedkvarter og formeres som „Frikompagni" d. v. s. uden at indlemmes i noget Regiment[1]).

Til Løbepenge fik Vogn anvist 1 Rdl. pr. Mand, og den 29. Marts fik han udbetalt en Del af sit eget Tilgodehavende. I April og Maj drog Vogn nu omkring i Landet alle Vegne for at udsøge sine Folk. Det ses, af forskellige Beretninger, at de sjællandske Bønderkarle ikke ret havde Lyst til at følge med udenlands, og mange undlode at møde ved Kompagnierne og senere paa det af Vogn fastsatte Mødested, Kolding, hvor han vilde samle sit Mandskab fra de forskellige Landsdele. Han var dog ikke den Mand, der vilde finde sig i sligt. Han satte Skræk i baade Rigsraader, Lensmænd og Officererne og satte igennem at de undløbne og udeblevne eftersporedes og afleveredes til ham[2]). I Juni Maaned samlede han hele sin Skare ved Kolding, hvor han havde det ubehagelige Tilfælde, at nogle af hans Folk overfaldt og mishandlede Lensmandens, Gunde Langes, Skriver[3]).

Det næste Par Maaneder har Vogn sandsynligvis anvendt til at indeksercere sit Kompagni og paa anden Maade forberede det til Anvendelse i Felten. Paa dette Tidspunkt har Vogn vistnok befunden sig i Zenith af sin Løbebane: han var Chef

---

[1]) Sjællandske Registre $^{24}/_{3}$ 1627.
[2]) Sjællandske Tegnelser $^{8}/_{5}$ og $^{1}/_{6}$ 1627. Indk. Breve til D. Canc. $^{11}/_{6}$ 1627.
[3]) Rigsraadsbreve 1627.

for et Frikompagni paa 500 raske og udsøgte Bønderkarle, der uden Tvivl med Tillid have set op til deres Anfører, og han stod ikke under nogen Regimentschef, der med skinsyge Blikke vaagede over hans Handlinger. Desværre for Vogn og for hans Folk faldt hans fornyede Deltagelse i Krigen paa en Tid, da alt var Opløsning, Forvirring og Modløshed. I Landskaberne mellem Elben og Weseren fandtes endnu ret betydelige Styrker af den kongelige Hær, men de opererede uden Sammenhæng og uden Kraft, og selv Kongens Nærværelse og Indgriben forandrede ikke dette Forhold til det bedre.

Efterretningerne om det nyoprettede Frikompagni ere, som man kan vente det, kun faa og tillade ikke nærmere at følge dets Skæbne. Den 13. August fik det udleveret Ammunition i Krempe[1]), og kort Tid efter deltog det i Angrebet paa Øen Stillhorn i Elben, mellem Hamburg og Harburg, hvor Vogn synes at have faaet Overkommandoen efter Erobringen, idet der den 17. August er udstedt Ordre til ham, at han skal passe paa, at hans Soldater ikke ødelægge „den Herregaard og Bønderhusene" paa Øen[2]). Kompagniet har vel derefter taget Del i de temmelig planløse Foretagender, som dels Kongen, dels den kommanderende General anordnede i det næste Par Maaneder.

Men blandt alle disse fremmede Lejetropper — Tyskere Englændere, Franskmænd og Skotter — og deres Anførere var der ingen, der tog sig af de faa Hundrede danske Bønderkarle, og selv den energiske Vogn var ude af Stand til under den almindelige Opløsning at gøre for sine Folk, hvad han af Hjærtet ønskede. Kompagniet og dets Anfører er derfor bleven kastet omkring fra Sted til andet og har kæmpet snart samlet, snart adsplittet, men uden at nogen har sørget for dets Fornødenheder og for de mange syge, der maatte blive Følgen af den hensynsløse Behandling. Den 8. Oktober skriver Vogn[3]) fra den lille Flække Francop, ved Elben sydvest for Hamburg, til Mogens Kaas om Kompagniets sørgelige Tilstand.

---

[1]) Krempe Tøjhusregnskab 1627.
[2]) Sjællandske Tegnelser $^{17}/_{8}$ 1627.
[3]) Rigsraadsbreve. Pakke 44. $^{8}/_{10}$ 1627.

„Min gandske wenligh Hilsen, Nu og alletid forsendt med gud wor Herre, Kiere Mogens Koeß, og Sønderligh thillforladendis guode Wen, Jeg betacker eder, paa dett wenligste, og meget gierne, for aldt bevist Ehre och guode Huilcket igien at forskylde ieg alletid findis willig och redeborn, til att beuiße huis I kand haffue Ehre, thieneste eller guode aff, Sa lenge ieg leffuer Kiere Moegens Koeß og sønderligh tilforladendes guode wen, Effter Som dend Stoere Nød mig fororsagis at skriffue Ihnd Udi landitt Anlangendis mit Compagnj, och die Ehrligh folck som ieg haffuer ført udaff landit med mig, dieris nød at giffue thil kiende efftersom die oß aldelis haffuer forglemt,

Saa maa I wide att wi hvercken haffuer bekomitt Penge dend gandske tid ej heller prouiant en gandske tid lang, alleneste forroden Mehll, haffuer die skikit mig, som Icke kunde brugis til andit end till Suin at giffue,

Dehrsom ieg haffde icke bekomit dit [ɔ: det] Mehll och Øll fraa finden, haffde mine Soldater aff hunger matte forsmagtit. Nu haffuer di huercken Strømper eller Skue, Natten giøris lang och kold, och dehr skal holdis Sterck Wagt, gud wed huor det wil gaa Die Stackler, Jeg wille ønske ieg Aldrig haffde sett dennom paa dend *Moner*, Jeg haffuer offr 130 Mand syge, die andre bliffuer ochsa vel snartt ferdigh, ieg *trabeleris* fra en Sted til en anden, sa ieg endeligh skall *Rüdjüneris*, mig synis die ehr oß danske Suar gunstigh, Jeg kand ei heller wil ieg lenger shee [ɔ: se] den Jamer Paa dennem, dehrsom dit Icke bliffuer enderit nødis ieg til at abtacke fra dennem, Jeg wil langt heller tage It Pahr Heste Och wahre hans *May*. Paa tieneste med, eller och begiffue mig igien thill Skibs, end jeg kand Lenger anse deris Elendighed, dennem sker Jou for gud och werden vrett die haffuer iou guoduiligen ladit dennom bruge for dieris finder, før die nogentid bleff Munsteritt, huis aldrig ehr eller haffuer werit nogen brug, huor ieg haffuer boede mist folck och mange bleffuen quedst och siden ochsa vnderskedliche ganger haffuer giort huis die borde at giøre, dit ehr stor skade at dit [ɔ: det] Compagnj sa skall *Rüdjüneris*, ieg trøster dennom nochsom, mens ieg frügter dehr hielper nu ingen trøst lenger till, die haffde well vdi denne tid, kund giort dieris federneland sa guod tieneste vdi landet, som kand ske 4 tysk Compagnj.

Jeg beder Moegns Koeß gandske gierne att hand wille well giøre, och vnderdanichst tale hans Konniglich *May* till, Paa mine wegne, at ieg matte bliffue Ehrlediget fra Compagnit. Saafremt ingen forenderungh sker, Kand die giffue Compagnitt huem die will, Jeg beger endtitt Mehre End en Nadigh Hierre och Konnigh, Och hellers huor hans K. *May* begehrer at bruge mig, will ieg findis vndehrdanigh och hørsom Sa lenge ieg leffuer, Wider wil ieg Icke opholde Moegens Koeß med denne min ringe skriffuelse, mens beder gandske gierne hand Icke wille fortencke mig at ieg *Molesterer* hannem sa dristigh dehrmed, gud wed Nøden trenger mig dehr till, och dehnd Store Jamer ieg sehr Paa dennem, Jeg haffuer Vdlagt denne Somer bode till Arbeid, vdi Hans *May* tieneste, Sa well som forstrecknungh Soldaterne disligiste Øll ieg haffuer mat kiøbt till dennem det skall beløbe sig wed 800 R. D.

Gud fader Søn och dend hellegh and befaler jeg Eder vdi Wold och magt med aldt huis edehr kiert Ehr,

Actum franckop d 8 *October Anno* 1627

Eders Willige tienere Alletid

Wogen Wogenßønner mp.“

Umiddelbart efter Underskriften tilføjer han følgende:

„her ehr endtit Søndehrligh nyt, mens ieg wil well trou att finden med dit allerførste forsøger hans heill Paa oß, hand haffuer giort Paa Vndehrskedliche Steder brouer offr, bej dehr brüch, hand haffuer wist nogit sondehrligt for der med[1]), gid hand icke falder an Paa 3 eller 4 Steder, folckit til fuods ehr boede swag, och die dehr ehr, Ilde till freds, Sehr sa ilde vd for oß, gud hielp well, Ottersberg er opgiffuen med *Accort*, nu haffuer ieg bekomit order, at *Marcere* med mit halffue Compagni thil Bremerførde, der wider order att foruarte, dend anden halfpart skall bliffue her och foruarte Paßen, mens ieg kand icke *Marcere* 100 Mand som ehr sunde, denne Monatt will ieg holde vd, och se huor ieg kand slide mig igiemell med dennem, Siden will ieg befale dennem gud, och en anden Compagnit, midlertid Foersehr ieg mig till Moegens Koeß som till min gonstigh guode wen, att hand vdi alle mader wille wide mit bedste, och slaa die bedste middell for, som kunde wehre die fatige folck tienestligst

Gud befalendis"

Denne Skrivelse fik et Resultat som Vogn næppe havde ventet: han blev næsten øjeblikkelig afskediget[2]). Christian den fjerde yndede jo ikke Folk, der havde en egen Villie og Mod til uforfærdet at staa ved deres Ord. Skrivelsen var derhos ankommen paa et Tidspunkt, da Kongen med Rette blev stærkt kritiseret som Følge af hans lidet hæderlige Flugt fra Flensborg i September. Her var en Lejlighed til at øve lidt Gengæld for den Kritik, som Adelen øvede overfor Kongen. Det er sandsynligt, at de djærve Udtryk i Skrivelsen har efterladt den Brod i Kongens Sind, der bevirkede hans senere uophørlige Misstemning mod Vogn Vognsøn[3]), og vistnok var Skyld i, at denne aldrig opnaaede den Anerkendelse, som hans Personlighed og hans Virksomhed havde fortjent.

Ved sin Afsked havde Vogn til gode hos Kongen 4277 Rdl. 8 ß[4]), altsaa en meget betydelig Sum, der dog vistnok for Størstedelen er bleven ham udbetalt i Løbet af 1629. I disse Penge var indbefattet en Sum af 466 Rdl. for 57 Fade „Magdeburgsk Mel", som Vogn havde frataget Fjenden — uden Tvivl

---

[1]) Tilly og Wallenstein vare da for længst trængte op gennem Holsten og Slesvig.

[2]) Hans Afsked som Major er dateret den 9. November. Christian IV. Regnskabssager B.

[3]) Christian den fjerdes egenhænd. Breve ved Bricka m. fl. $^{25}/_{2}$ 1644.

[4]) Christian IV. Regnskabssager B.

det „Mehll", som Vogn selv taler om i sin anførte Skrivelse — og leveret til Garnisonen i Glückstadt. Til sine Soldater havde han forstrakt 447 Rdl. 4 β, vel sagtens af laante Penge, da hans pekuniære Omstændigheder baade da og senere vare temmelig maadelige.

Vogn synes derefter at være rejst til Kjøbenhavn, thi allerede den 26. Januar 1628 fik Rigsraadet udvirket, at han udnævntes til Oberst[1]) over Fyens Land, samtidig med at en Udskrivning af hver femte Mand i de bevarede Provinser beordredes. Selve denne Udnævnelse fik vel ingen større Betydning for Vogn, da denne Masseudskrivning nærmest var beregnet paa det lokale Forsvar; men den viser, at Rigsraadets Medlemmer nærede Tillid til ham og maaske har villet yde ham Oprejsning for hans pludselige Afsked. Samtidig med Vogn udnævntes en anden vel forfaren Krigsmand, Jesper Friis til Ørbæklunde, senere Chef for Jyske Regiment, til Oberst over Sjælland. Den 24. Februar befaledes det Vogn at indsende Lister over det udskrevne Mandskab[2]), men i øvrigt hører man intet om ham, og senere under Krigen blev han afløst af Holger Rosenkrantz. Vogn er da sandsynligvis atter kommen til Søs; thi i Eftersommeren 1630 udstedtes en Skrivelse til ham i Anledning af, at det er berettet Kongen, at Vogn og dennes Officerer lode fremmede Købmænd indpassere — vistnok paa Elben, hvor Kongen i disse Aar lod opkræve Skibstold ved Glückstadt — og selv beholdt den indkomne Toldafgift[3]).

Omtrent ved samme Tid synes Vogn at have omgaaedes med alvorlige Giftetanker, idet det den 25. Juli 1630 forbødes ham at ægte en Datter af Fru Dorthea til „Ryslet" (Rødslet) afgangne Iver Friis' Efterleverske, da saavel Moderen som Datterens Værge var imod Giftermaalet, og det var „imod Loven at indgaa Ægteskab paa den Maade"[4]). Muligvis har denne Modgang i

---

[1]) Sjæll. Tegn. XXIV. 25.
[2]) Sjæll. Tegn. $^{24}/_{2}$ 1628.
[3]) Molbech: Christian IV. Breve I. S. 449.
[4]) Jyske Registre $^{25}/_{7}$ 1630.

Kærlighed været Skyld i, at mange Aar hengik, inden Vogn atter tænkte paa Giftermaal.

Da Krigen med Kejseren ophørte, og Stridighederne med Hamburg temmelig hurtig endte, havde Kongen i en Aarrække ingen Brug for Folk som Vogn Vognsøn, og denne ses da heller ikke at være anvendt i nogen Kommandopost, hverken til Lands eller til Vands i de følgende Fredsaar. Under andre Forhold vilde vel ikke alene han, men ogsaa mangfoldige andre Adelsmænd have søgt Krigstjeneste i Udlandet, saaledes som den almindelige Skik var — og Krig var der jo nok af. Men Velanstændighed forbød vore Officerer at tage Tjeneste imod den protestantiske Tros Forsvarer, Gustav Adolf, og Christian den fjerdes Skinsyge mod den svenske Konge gjorde det umuligt for nogen dansk Officer at indtræde i den svenske Hær. Hvor nødigt de end vilde, vare de altsaa nødte til at holde sig i Ro i Hjemmet paa en Tid, da der var den fortræffeligste Lejlighed til at søge krigersk Uddannelse i Udlandet. Hvor uheldigt dette var og blev for vort Fædreland i disse farefulde Tider, hvor et Antal krigsvante, indfødte danske Officerer kunde faa den allerstørste Betydning, træder stærkest frem ved en Sammenligning med Sverigs Hær, hvis Officerer, hvad Krigsvanthed angaar, opnaaede en aldeles afgørende Overvægt over de danske.

Særlig for en Mand som Vogn Vognsøn var denne tvungne Uvirksomhed næppe heldig, navnlig da han heller ikke blev anvendt i den administrative Tjeneste, der kunde have givet ham Sysselsættelse. De Efterretninger, man har om ham i Tiden indtil den næste Krig gaa da ogsaa næsten alle ud paa, at han har skilt sig ved snart et, snart et andet Stykke af sine Ejendomme. Faderen døde 1635 efter at have formindsket Godset ret betydelig, og endda var der Gæld efter ham. Under 6. November 1635 skriver Vogn nemlig[1]), at han og Broderen Jesper, for hvem Vogn er beskikket til Værge, have delt Arv og Gæld ligelig og i Fællesskab skulle underholde Moderen, der har afstaaet fra „al Gods og Rettighed". Da Broderens Arv imidlertid

[1]) Indkomne Breve til Danske Kancelli $^{6}/_{11}$ 1635.

ikke er tilstrækkelig til at forrente Gælden og underholde Moderen, forulempe Kreditorerne Vogn, saa at denne maa anmode Kongen om at beskikke to „gode“ Mænd: Hans Dyre til Knivholdt og Hans Basse til Gierumgaard, til Kommissarier, der kunne gøre Udlæg af saa meget af Broderens Gods, som der behøves til at klare Gælden. Den 23. i samme Maaned udnævntes saa de nævnte Mænd, saaledes som Vogn ønskede det[1]). Det synes af Vogns Skrivelse, som om han paa dette Tidspunkt var i Stand til at klare Broderens Andel af Gælden, men at han til Gengæld ønsker Sikkerhed for sine udlagte Penge. Det er da vel hans Afregning fra Krigsaarene, der for en Tid har gjort ham velhavende.

I Følge en enkelt Efterretning[2]) har Vogn haft Bryllup i Aalborg 1642 med Christence Rodsteen, født 1621 og Datter af Palle Rodsteen til Lundsgaard og Ingeborg Skeel; men en anden Efterretning[3]) siger, at dette Bryllup først fandt Sted i 1647, den 3. Juni, altsaa da Vogn var omtrent 53 Aar gammel. I Ægteskabet fødtes et Pigebarn, der døde i Treaarsalderen.

Den i øvrigt paa mangfoldige Maader saa sørgelige Krig 1644—45 gav Vogn Vognsøn ny Lejlighed til at vise, hvad han var for en Mand, og det igen paa et Tidspunkt, da energisk Handlen var temmelig sjælden. Sidst i December 1643 rykkede den svenske Hær pludselig over den jyske Grændse og fortsatte i Ilmarcher sin Fremrykning, indtil hele Halvøen var i Fjendens Magt. I en af de første Ordrer, som Christian den fjerde udstedte i Anledning af Indfaldet — og vistnok som Følge af Rigsraadets Ønske — udnævntes Vogn Vognsøn til Oberst, dog kun med Lønning som Oberstløjtnant, og han beordredes til i selve Landet at hverve et Regiment til Fods[4]).

Der blev dog ikke noget ud af Hvervningen under denne

---

[1]) Jyske Tegn. $^{23}/_{11}$ 1635.
[2]) Klevenfeldts Stamtavler.
[3]) Axel Urnes Vaabenbog (Histor. Genealog. Arkiv).
[4]) Fyenske Tegn. $^{1}/_{1}$ 1644.

Form. Dels fik Vogn ingen Hververpenge udbetalt, og dels oversvømmede Svenskerne saa hurtigt Halvøen, at selv Jyske Regiments Kompagnier og Adelens Kompagnier til Fods kun i reduceret Tilstand naaede at samles og slippe over til Øerne.

Forholdene i Aalborg vise bedst, hvor overraskende og hurtigt Begivenhederne fandt Sted. I Følge Ordre af 24. December 1643 fra Landkommissarierne i Viborg[1]) afsendtes der den 27. samme Maaned 330 Musketter med alt Tilbehør „iligst, ved Nat og Dag" til Kolding fra Rustkamret paa Aalborghus, og de synes at være naaede Bestemmelsesstedet, hvor man uden Tvivl har tænkt sig, at Vogns hvervede Regiment skulde have Løbeplads. Anderledes gik det derimod med Indtægterne af Aalborghus Len, til et Beløb af 3726 Rdl., hvilke Lensmanden, Gunde Lange til Bregninge, sendte sin „Tjener" af Sted med nogle Dage senere, for at faa dem leveret over paa Øerne, hvor der vilde blive god Brug for dem. Budet stødte nemlig paa de fremrykkende svenske Afdelinger og maatte skyndsomst vende tilbage til Aalborg igen, hvorefter der gjordes forgæves Forsøg paa at faa Pengene sendt bort ad Søvejen. Det var nemlig netop i disse Dage uafbrudt Uvejr med en „flyvende Storm, med Modvind, med Frost og Sne", saa at selv mange „fornemme Godtfolk", der vare flygtede til Aalborg for at søge Skibslejlighed, ikke kunde komme bort. Lensmanden lod saa i al Hemmelighed Pengene nedgrave paa Slottet. „Blev saa straks Andendagen efter, at de mange Bønder vare slaaede ihjel ved Aalborg"[2]), udspredt det Rygte, at der paa Slottet var nedgravet 10 000 Rigsdaler af Kongens Penge. De bleve da ogsaa hurtig opsnusede af Svenskerne, der jo fra Krigen i Tyskland vare vante til saadanne Forretninger, hvorpaa

---

[1]) Aalborghus Lens Regnskaber 1643—44.

[2]) Slange (Christian IV. Hist. Side 1228) og senere Forfattere mene, at Bøndernes Kamp fandt Sted ved Nørresundby. Det er muligt, at Bønderskarer ogsaa paa dette Sted har søgt at standse Fjenden, men de ovenfor anførte Efterretninger gøre dette mindre sandsynligt. Hertil skal føjes, at man i al Hast havde begyndt at opkaste en Vold omkring Aalborg, gennem Borgernes Haver og Pladser, og at Borgerne selv maatte arbejde med herpaa. Dette tyder paa, at det var de jyske Landkommissariers Hensigt at søge at forsvare Aalborg. (Besigtigelsesforretn. m. m. efter Svenskens Undvigelse i 1645).

Lensmanden og hans Folk bleve bevogtede paa Slottet, medens Pengene førtes ned til Oberst Carl Gustav Wrangels, den senere svenske Rigsadmirals Kvarter i Borgermester Chresten van Ginckells (eller Ginchells) Hus. En Sum af 839 Rdl., som formentlig var bleven gemt et andet Sted, lykkedes det dog at bevare.

Den nævnte Nedslagning af Bønderne maa altsaa have funden Sted omkring ved Nytaarstid eller, nærmere bestemt, i Tiden mellem 12. og 19. Januar. Hvorvidt Vogn Vognsøn har samlet og ført disse Bønder vides ikke, men det er ret sandsynligt, da han handlede i Forbindelse med de jyske Landkommissarier (Niels Krag til Trudsholm, Erik Juel til Hundsbæk og Mogens Sehested til Nøragergaard), under hvem Provinsens Forsvar embedsmæssig henhørte, og i Forbindelse med hvem Vogn skulde opstille sit Regiment. At de slet bevæbnede Bønder, selv om de nok saa meget havde Hjærtet paa det rette Sted, intet formaaede overfor Trediveaarskrigens Veteraner, kan naturligvis ikke forbause nogen.

Den næste Efterretning om Vogn findes i Christian den fjerdes egenhændige Breve, idet Kongen den 25. Februar skriver til nogle af Rigens Raad, at det jo er dem bekendt, hvad „discours" den Skipper fra Aalborg, som førte en fangen, svensk Kaptajn til Sundet[1]), førte med Hensyn til Vogn Vognsøn. Denne

---

[1]) Herom fortæller Borgmester i Sæby, Hans Nielsen, der i sine yngre Aar havde været Skibskaptajn, følgende. Da Svenskerne i 1644 faldt ind i Vendsyssel, tvang den svenske Oberst Sack (Hinrich von) Hans Nielsen til at skaffe Baad og Mandskab til at føre en svensk Officer, Kaptajn, der medførte en Del Brevskaber, over til Sverrig. Men da Hans Nielsen „fornam deres falske Anslag", udtog han blandt sine Byesbørn saadanne, som han havde kendt fra Barnsben af og i de unge Aar sejlet sammen med, og „indgav" dem i al Hemmelighed, at de enten skulde drukne den svenske Kaptajn og levere Brevene til Kjøbenhavn eller blot nøjes med at føre Kaptajnen (og Brevskaberne) dertil. Det sidste blev saa udført. Hans Nielsen beretter saa, at da Sagen rygtedes til Vendsyssel, aabenbarede hans Uvenner Sammenhængen for Oberst Sack, saa at Hans Nielsen med Livsfare maatte rømme Landet og flygte til Norge, medens al hans Ejendom blev konfiskeret af Fjenden. (Indk. Breve til Danske Kancelli 1645 $^{24}/_{7}$)

Hertil kan føjes, at nævnte Oberst Sack havde Kommandoen i Vendsyssel, og at et Rytter- og et Dragonregiment — det første var Sacks eget — den 20. Januar om Aftenen drog ind i Sæby og blev der 5, resp.

„discours“ kommer Kongen „hel underlig for“, og han gør sig „sælsomme“ Tanker om samme Vogn Vognsøn, „i sønderlighed mens jeg aldrig havde et godt Øje til ham“. Der skal „handles“ med Skipperen om, at han sejler til Læsø og overbringer Kongens Befaling til Vogn om at indfinde sig hos Kongen. Dersom Vogn ikke vil komme godvillig, skal Skipperen ved Hjælp af Befolkningen bemægtige sig hans Person, og et Patent skal i den Anledning udfærdiges for Skipperen. Heraf fremgaar, at Vogn maa have funden Anledning til at salvere sig til Læsø, hvad der nok kan tyde paa, at han kan have gjort Forsøg paa at modsætte sig Svenskerne. At han desuagtet behandles ligefrem som Landsforræder kan tyde paa, at han, der ingenlunde var bange for at sige sin Mening, har udtalt sig respektstridigt om Kongen eller om dennes Maade at lede Forsvaret. Der vides intet om, hvorledes Vogn har klaret for sig hos Kongen, der i saa ringe Grad var ham en „naadig“ Herre. I Løbet af Sommeren 1644 trak Svenskerne Hovedmassen af deres Tropper mod Syd ud af Jylland, men efterlod Garnisoner i faste Punkter omkring paa Halvøen, saaledes paa Vorgaard i Vendsyssel og paa Aalborghus. Heraf benyttede Vogn sig straks. Efter at han den 9. Juli havde været hos Anders Bille, Rigsmarsken, der opholdt sig i Middelfart, og faaet udbetalt 300 Rdl., „som jeg til Kgl. May.s Fornødenhed skal udgive i Jylland og herefter gøre videre Regnskab“ [1]) vendte han tilbage til sine Landsmænd, Vendelboerne, bragte et Folkeopbud paa Benene og angreb Vorgaard og Aalborghus.

Det førstnævnte, allerede i Forvejen faste Punkt var yderligere sat i Forsvarsstand af Svenskerne, der blandt andet havde

---

6 Dage. Den svenske Kaptajn er vel afsendt i de Dage, hvad der kan passe med Dateringen af Kongens Brev.

Sagen kom i øvrigt Byen dyrt at staa, da Oberst Sack udskrev en mægtig Brandskat og inddrev den ved sine Ryttere, da „vi [ɔ: Borgerne] skulde ganske ruineres formedelst den Kaptajn, som her udkom og siden blev fangen og af vore ført til Kjøbenhavn“. — Samme 20. Januar rykkede svenske Rytterregimenter ind i andre Byer i Vendsyssel. Oberst Sack selv tog Kvarter paa Vorgaard (Besigt.forretn. m. m. om Lenenes Tilstand efter Svenskens Undvigelse 1645. Vendelbo Stift).

[1]) Forskellige Regnskaber f. Militære i Krigen 1643—46.

ladet Gravene oprense, Palissader m. m. hugge i Skovene[1]), forøget Beholdningen af svært Skyts ved at føre Kanoner derop fra Aalborghus[2]), saa at det skulde synes umuligt for en Hob Bønder at udrette noget her. Det tilsyneladende umulige er ikke desto mindre lykkedes for Vogn Vognsøn og hans Vendelboer, da de ved Aalborg liggende smaa Krigsskibe den 1. August skød hver 3 Skud Viktoria i Følge „Admiralens", kongelig Orlogskaptajn Jakob Andersens, Ordre, „fordi Oberst Wogensen havde indtaget Jørgen Arenfeldts Gaard Vorgaard i Vendsyssel fra Fjenderne" [3]). Indtagelsen kan altsaa være sket den 31. Juli.

Om Aalborghus' Erobring vide vi derimod en Del bedre Besked. Straks efter at Wrangel i Spidsen for 3 Rytter- og 2 Dragonregimenter i Januar var rykket ind i Aalborg, begyndte han at befæste Slottet. Medens Størstedelen af hans Korps gik over Limfjorden op i Vendsyssel, forblev han selv under hele det første Ophold i Jylland, med Tjenere og Tjenestepiger (han maa altsaa have ført hele sin Husstand med sig) i Kvarter i Aalborg, hos Borgmesteren, Chresten van Ginckell. Her var han i samfulde 26 Uger, altsaa et halvt Aar. Ved Befæstningsarbejderne lod han de Aalborg Borgere slæbe med baade ved Nat og Dag, hvorhos han lagde Beslag paa og brugte deres Tømmeroplag og hvad han ellers havde Brug for, da Slottet blev „rundt om gjort med Bolværk og Palissader". Dernæst skaffede Wrangel sig svenske Søfolk, lagde Beslag paa Borgernes Skibe og Skuder, særlig tre Defensionsskibe[4]), og lod dem udruste krigsmæssig, for saa vidt dette ikke i Forvejen var Tilfældet. Dette sidste skete i Tiden Marts—Juli. Hvad Slottet manglede af svært Skyts toges fra Defensionsskibene.

---

[1]) Synsforretning over Skovene i Aalborghus Len 1645—46.

[2]) Aalborghus Lens Regnskaber 1644—45.

[3]) Regnskab og Beretning om det i Bergen 1644 udrustede Skib „St. Jan", Kaptajn Berendt Mogensen, i Samlingen Forskell. Regnsk. for Milt. i Krigen 1643—46. Om Jakob Andersen se Lind: Christian IV og hans Mænd paa Bremerholm S. 274—75, hvor der dog ikke tales om Togtet til Aalborg.

[4]) Af saadanne ejede Borgmesteren, Chresten van Ginckell 1 paa 150 Læster, bestykket med 18 Kanoner og alt Tilbehør dertil, foruden en Jagt paa 40 Læster, forsynet med 9 Kanoner.

Wrangels Afmarch mod syd i Anledning af de kejserliges Fremrykning har funden Sted omkring den 15. Juli, og allerede den 21. Juli var Vogn Vognsøn i Aalborg med en Del af sine Bønderskarer og modtog et Par smaa Krigsskibe, der under den ovenfor nævnte Jakob Andersens Kommando netop den Dag løb ind for Aalborg for at assistere ham ved Fjendens Fordrivelse. Altsaa knap en Uge efter den svenske Hærs Afmarch fra Vendsyssel og Aalborg har Vognsøn en saadan Styrke af Bønder paa Benene, at han samtidig kan angribe baade Vorgaard og Aalborghus. Hvorledes han i denne korte Tid har kunnet rejse, samle, bevæbne og nogenlunde organisere sine Skarer, er næsten ufatteligt, og særlig er det mærkeligt, at han har kunnet bevæbne dem nogenlunde ordentligt, da Svenskernes første Foranstaltning ved Indrykningen her og andre Steder bestod i at afvæbne Befolkningen i By og paa Land[1]); men det maa antages, at Bønderne har forstaaet at skjule en Del af deres Vaaben. En Del uddannede Soldater og nogle Underofficerer af Jyske Regiment kan ogsaa have sluttet sig til, da det vides, at det kneb stærkt med at faa Mandskab og Befalingsmænd netop fra disse Egne med, da Regimentet samledes ved Lillebelt først i Januar. Under alle Omstændigheder maa man lige saa meget anerkende Bøndernes Redebonhed til at møde og kæmpe som Vogn Vognsøns Energi med at samle og føre dem.

Endnu den samme 21. Juli beordrede Oberst Vogn Skibene til at angribe Slottet og særlig den mod Søsiden opkastede „Slotsskanse", der, i Forbindelse med de tre velbestykkede Skibe, der ogsaa toge Del i Kampen, hindrede hans frie Passage fra den ene Side af Fjorden til den anden. Svenskerne forsvarede sig imidlertid godt, baade til Søs og til Lands, og Kampen har været ret haard, da alene Skibet „St. Jan", hvis Fører gjorde sit „yderste og muligste Flid", skød 123 Skud fra sine 13 Kanoner alene mod Skansen og fik „en Stenstykke" (Kanon) skudt rent overbord ved et Skud fra Skansen, medens to andre Kanoner blev sønderskudte fra Defensionsskibene[2]). Fjenden blev vel

[1]) Besigtigelsesforr. over Lenenes Tilst. etc. 1645.
[2]) Regnskab m. m. over Skibet „St. Jan".

tvungen til at forlade Skibene, men Skansen blev ikke ødelagt, hvad Vogn havde tilsigtet.

Den 24.—26. Juli om Nætterne lod saa Jakob Andersen sætte Ild paa Defensionsskibene, der fuldstændig opbrændtes, saa at kun enkelte af Kanonerne reddedes[1]). Det er sandsynligt, at disse Kanoner har maattet gøre Tjeneste ved Angrebet paa Vorgaard. Efter at dette foreløbige Arbejde var besørget, har Vogn, idet han har efterladt en Del af sin Styrke i Aalborg og overladt Jakob Andersen at sørge for, at Fjenden ikke undslap, skyndt sig op til Vorgaard, som han sandsynligvis har holdt blokeret med en særlig Trop i de Dage, han var i Aalborg. Efter Vorgaards Erobring har han atter skyndt sig tilbage til Aalborg, hvor alt havde været roligt de Dage, han var borte, alene med Undtagelse af at der den 30. var bleven kanoneret lidt fra Skibene mod Skansen og Slotsmuren[2]).

Men saa snart Vogn var ankommen, kom der Fart i Tingene ogsaa her, da han ufortøvet tog fat paa at beskyde og angribe Slottet fra Landsiden. Det traf sig derhos saa heldigt, at to af de jyske Landkommissarier, nemlig Niels Krag og Erik Juel, var ankomne til Aalborg og støttede Vogn i hans Virksomhed, dels med Penge til Lønning for Bønderne, dels med deres Autoritet, hvilket sidste var ret nødvendigt, da Borgerne hverken direkte eller indirekte viste Lyst til at tage Del i, hvad der foregik. Vogn udsøgte først og fremmest Steder, hvor han kunde anlægge Batterier, lod nogle Huse rive ned, dels for at skaffe Plads til Batteribygningen, dels for at faa Materiale til Dækningsmidler m. m., og derefter aabnede han en kraftig Ild mod Slottet. Fjenden blev ham vel ikke Svar skyldig, men maatte dog bukke under, efter at Slottets Kornmagasin og de Bygninger, der indeholdt Fruerstue, Skriverstue m. m. til Dels vare lagte i Ruiner, ligesom næsten alt Inventar paa Slottet blev ødelagt[3]).

---

[1]) Aalborghus Lens Regnsk. 1644—45 Besigt.forretn. over Lenenes Tilst. etc. 1645. Forskell. Regnsk. for Milt. i Krigen 1643—46. Indkomne Breve til Danske Kanc. $^{5}/_{11}$ 1645.

[2]) Regnskab m. m. over Skibet „St Jan".

[3]) Aalborghus Lens Regnsk. 1644—45 samt Bilaget over det Inventar, der fandtes i Behold efter Svenskerne.

Det vides ikke bestemt, hvad Dag Svenskerne overgav sig; men den 7. August havde de to Krigsskibe forladt Aalborg og vare allerede ude i rum Sø[1]), og dertil vides det, at Blokaden og Beskydningen tilsammen varede 14 Dage[2]). Da Vogn var i Aalborg med sine Folk i ethvert Fald den 21. Juli, men næppe heller mere end højst et Par Dage tidligere, og han, efter at have indtaget Vorgaard, synes at have været tilbage i Aalborg igen den 1. August, kan Overgivelsen vel sættes til den 3. eller 4. August.

Forinden Fangerne ekspederedes til Kjøbenhavn optog Oberst Vognsøn efter Lensmandens Ønske en fuldstændig Synsforretning over Slottets Tilstand efter Belejringen og gav Beretning derom[3]). Endvidere afholdt han, ligeledes efter Lensmandens Anmodning og i „mange fornemme Folks Nærværelse", Forhør over Wrangels Kvartermester, der befandt sig blandt Fangerne, for at faa oplyst, hvorledes det var gaaet til ved Konfiskeringen af Lensmandens Penge i Januar Maaned. Derefter optoges der ved Aalborg Byting Tingsvidne over den hele Forretning[4]). Den 23. August har Magistraten i Aalborg, paa „strænge Oberst Wogen Wogensens" og Kommissarien Niels Krags Befaling ladet syne et brøstfældigt Hus, der laa paa et Sted, hvor der under Angrebet paa Slottet blev anlagt 2 Batterier, hvert paa 6 Kanoner. Huset var til Dels ødelagt af den fjendtlige Beskydning og af Batteribygningen[5]). Herefter hører man intet til Vogn, før han den 20. September paa Aalborghus kvitterede for en Tønde Kanonkrudt, en Del Lunte og en Bimpel Musketkugler, „hvilke skulle bruges til Kongelig Majestæts Soldatter", og vare Resterne af Svenskernes Beholdninger af Krigsmateriel, hvorpaa han „marcherede ad Fyen igen"[6]).

Ved de senere Krigsbegivenheder, saavidt disse kunne op-

---

[1]) Regnskab m. m. over Skibet „St. Jan".
[2]) Besigtigelsesforretn. over Lenenes Tilstand etc. 1645
[3]) Aalborghus Lens Regnsk. 1644—45.
[4]) Dette blev indsendt til Rentekammeret, men har ikke været til at finde.
[5]) Skrivelse fra Aalborg Magistrat $^{7}/_{11}$ 1645 i Indkomne Breve til Danske Kancelli.
[6]) Aalborghus Lens Regnskaber 1644—45.

lyses, træffer man ikke Vogn Vognsøns Navn mere, naar undtages at han i Oktober og November 1644 ses at have ligget indkvarteret i Elbo Herred i 5—6 Uger med en Styrke af omtrent 300 Mand[1]). Hans Folk udgjorde da en Del af det meget betydelige Korps, som Anders Bilde havde samlet til Jyllands Befrielse efter Wrangels fornyede Indfald. Som bekendt strandede denne Plan paa Prins Frederiks (den tredies) og hans Raadgiveres Uvillighed til at vove noget. Muligvis ere Vogns Folk blevne indlemmede i det genoprettede Jyske Regiment til Fods og han selv bleven skubbet til Side. Ligesom Christian den fjerde selv synes heller ikke Rigsmarsken, And. Bille, at have haft særlig meget tilovers for Vogn, skønt han kendte denne meget godt fra gammel Tid: deres Naturer vare hinanden alt for ulig til at de to Mænd — skønt dygtige Krigere begge to — skulde kunne synes om hinanden.

Det ligger ret nær at anstille en Sammenligning mellem Personligheder og Forhold i Jylland 1644—45. I Juli—August 1644 rejste Vogn Vognsøn sin lille Bondehær og erobrede med den i kort Tid de to af Svenskernes faste Holdepunkter. I December 44—Januar 45 foretog Prins Frederik, i Spidsen for en hel Hærafdeling af øvede, næsten udelukkende tyske Tropper og omgiven af en hel Stab af høje tyske og holstenske Officerer, Toget mod et tredie af disse Punkter, Riberhus, der havde lignende Besætning som Aalborghus, og derefter skyndte han sig tilbage til Holsten igen.

Vogns Formuesomstændigheder ere naturligvis ikke blevne forbedrede ved hans Deltagelse i Krigen, og han har uden Tvivl selv maattet gøre Udveje for Penge til sine Folks Underhold. Det ses da ogsaa, at han i Januar 1645 i Middelfart har maattet sælge af sit Gods, og det samme maatte han hyppig gentage indtil sin Død 1650. Foruden i saadanne Anliggender nævnes hans Navn endnu enkelte Gange, saaledes ved en Skifteforretning i 1645, hvor han var Kommissær, og i Anledning af Frederik den tredies Kroning 1648[2]).

---

[1]) Indberetninger i Henhold til Reskript af $^{15}/_{12}$ 1646.

[2]) For denne og flere andre Oplysninger takker jeg Hr. Arkivar Thiset.

Han døde paa Stenshede den 5. Juni 1650 og begravedes fra Sæby 4. Pinsedag derefter. Han bisattes i Volstrup Kirke i den til Stenshede hørende Begravelse. Enken overlevede ham indtil 1677 og synes at have levet i trange Kaar, da hun maatte fortsætte med Godssalget. Vogns yngre Broder Jesper overlevede ham ogsaa i mange Aar og deltog som Rytterofficer i Krigen 1657—60.

I 1657 var Stenshede gaaet over til daværende Kaptajn, senere Oberstløjtnant ved „Gamle Jyske Regiment" Preben (Predbjørn) Banner og blev næsten fuldstændig ruineret af den svenske Indkvartering[1]).

Iver Nielsen Hirschholm.

Et Supplement, af **S. H. Finne-Grønn.**

I Personalhist. Tidsskrifts række IV, bind 4, side 159 flg. i en artikel „Falckerne af Tønsberg og Risør"[2]) har nerverende meddeler gjort opmerksom paa, at kgl.historiograf Iver Nielsen Hirschholm havde to brødre i Norge, nemlig fogden i Telemarken Oluf Nielsen og fogden i Tune Peder Nielsen Munk, og opstillet det som sandsynligt, at disse tre brødre paa mødrene side har tilhørt en slegt *Munk*, rimeligvis Munk'erne af Holstebro.

---

[1]) Synsvidner, optagne efter Svenskekrigen 1657—60. Jylland.

[2]) Den her side 160 i noten nævnte *„Peder Munch"*, kjøbmand i Nakskov og gift med Kirsten Nielsdtr. Hammer, hans far var raadmand og kjøbmand, født $^{4}/_{9}$ 1619 i Nakskov [søn af kjøbmand s.steds Jacob Pedersen Munch, † 1637, og Ellen Nielsdtr.], hvor død $^{14}/_{9}$ 1674 og gift $^{17}/_{6}$ 1643 med Birgitte Pedersdtr. født $^{1}/_{1}$ 1616 i Assens og død $^{5}/_{2}$ 1677 i Nakskov, datter af kjøbmand Peder Madsen og Maren Hansdtr. — Peder Munk havde foruden to brødre og to søstre, der døde før forældrene, søskenderne Jacob Munch, kjøbmand i Nakskov og gift med Gundel Samuelsdtr., samt Ellen Munch, gift med kjøbmand Niels Rasmussen Tor i Nakskov.

Side 169 linie 2 i omhandlede artikel staar: „som" istedetfor „og". Mag. Peder Hansen *Alstrups* hustru var Anne Margrete Griis.

Side 171 kan efter linie 12 tilføies: E. *Magdalene Lauritzdatter* [Falck], gift med handelsmand Kjeld Eriksen i Laurvik [cfr. s. 161 og stevninger til overhofretten 1671].